

**КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ
БІЗНЕСОМ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан

доц. А. В. Сташин

(підпис)

“ ”

2022 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ:
ПЛАНУВАННЯ ТА ОЦІНКА БІЗНЕСУ**

галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»

спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

спеціалізація: «Публічне адміністрування та управління бізнесом»

освітній ступінь: бакалавр

ЛЬВІВ 2022

**Програма навчальної дисципліни «Корпоративне управління: планування та оцінка бізнесу» для студентів
за галуззю знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне адміністрування та управління бізнесом»
освітнього ступеня бакалавр**

«31» серпня 2022 року – 10 с.

Розробник: Карпінський Б.А., професор, д.е.н., професор кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом

**Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом
Протокол № 1 від «31» серпня 2022 р.**

Завідувачка кафедри _____ Комарницька Г.О.

**Розглянуто та ухвалено Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу
Протокол № 1 від «31» серпня 2022 р.**

© Карпінський Б.А., 2022 рік
© ЛНУ імені Івана Франка, 2022 рік

РОЗДІЛ 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Активізація процесу ринкового реформування економіки України на мікро- і макрорівнях призвела до формування корпоративного сектора, як базового серед нових організаційно-правових форм господарювання. Зокрема, виникнення корпоративного сектору, який представлений в основному акціонерними товариствами, обумовило потребу в утворенні принципово нової системи управління. Виходячи з цього, створення належної системи корпоративного управління стало важливою складовою структурної трансформації економіки, що обумовило актуальність розробки і впровадження нової навчальної дисципліни у програми підготовки економістів, менеджерів у вищих навчальних закладах.

Корпоративне управління як напрям у менеджменті необхідно детально вивчати в сучасних умовах ринкової економіки, що синтезує можливість раціонально управляти діяльністю відкритих акціонерних товариств і визначити баланс інтересів акціонерів та держави в межах норм чинного законодавства.

Навчальна дисципліна «Корпоративне управління: планування та оцінка бізнесу» допомагає студентам розкрити можливості їхньої участі і в адаптації світового досвіду корпоративного управління.

Предмет навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні закономірності, принципи формування, функціонування та розвитку системи управління корпоративною структурою з врахуванням особливостей планування й оцінки бізнесу.

Мета навчальної дисципліни

Оволодіння студентами теорією та практикою корпоративного управління у мінливих умовах соціально-економічного оточення; оволодіння практичними знаннями та набуття практичних навичок із планування й оцінки бізнесу за змін; формування належних практичних вмінь і навичок застосування універсального інструментарію розробки та реалізації універсальних принципів корпоративного управління з метою досягнення ефективного існування та розвитку бізнес структур; формування системи знань з теорії та методології корпоративного управління; принципів побудови та функціонування сучасних систем корпоративного управління; вивчення нормативно-правових, організаційних та економічних питань щодо корпоративного управління.

Основні завдання

Завданнями вивчення дисципліни є:

- формування у майбутніх фахівців сучасного системного мислення та комплексу спеціальних знань у галузі корпоративного управління на всіх стадіях життєвого циклу акціонерних товариств у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем;
- формування професійної компетентності фахівців щодо створення цілісної системи успішного корпоративного управління;
- розуміння сутності організаційних змін та природи їх виникнення;
- формування в студентів наукового світогляду і знань із технологій та методів корпоративного управління;
- забезпечення науково-методичного підґрунтя опанування студентами основних інструментів корпоративного управління;
- формування у майбутніх фахівців належної компетентності з ефективного корпоративного управління;
- теоретична й практична підготовка студентів щодо планування робіт із корпоративного управління.

У **результаті** вивчення дисципліни у студентів мають бути сформовані спеціальні професійні, соціальні та особистісні компетенції, накопичені знання щодо формування та функціонування механізмів корпоративного управління у процесі діяльності акціонерних товариств; сукупності функцій і методів корпоративного управління, що зумовлюють відповідні управлінські взаємовідносини в органах управління організацій різних форм і сфер діяльності.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни: після вивчення – [Менеджмент, Управлінські рішення, Психологія, Управління персоналом, Стратегічне управління підприємством, Фінанси]; передую вивченню – [Стратегічне управління в публічних організаціях, Економічні засади публічного управління, Регіональне управління та територіальне планування, Технології публічного адміністрування, Аудит та оцінювання управлінської діяльності, Соціальна і гуманітарна політика, Публічна політика].

Вимоги до компетентностей, знань і умінь

За умови успішного виконання вимог щодо опанування дисципліни, студент набуває таких компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні завдання, виробничі ситуації, проблеми у сфері професійної діяльності із поглибленим рівнем знань та вмінь інноваційного характеру, достатнім рівнем інтелектуального потенціалу.

Загальні компетентності :

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- вміння виявляти та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї;
- здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність);
- здатність ініціювати, планувати та управляти змінами для вдосконалення існуючих та розроблення нових систем;
- здатність організовувати та мотивувати людей рухатися до спільної мети, працювати в команді;
- здатність здійснювати професійну діяльність і приймати обгрунтовані рішення, керуючись засадами соціальної відповідальності, правових та етичних норм;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами;

Фахові компетентності :

- здатність організовувати діяльність органів влади й бізнес структур, зокрема, різних форм власності щодо корпоративного управління;
- здатність організовувати працю в первинних робочих групах з метою досягнення цілей органів влади, громадянського суспільства та бізнес структур;
- здатність забезпечувати належний рівень вироблення політики та використання управлінських рішень, продуктів, послуг чи процесів.
- здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки в системі корпоративного управління;
- здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні ІКТ.
- здатність на основі аналізу інформації з різних джерел генерувати ідеї, визначати орієнтири і приймати рішення в системі корпоративного управління;
- здатність бути лідером, підтримувати імідж та репутацію органів влади, міста, країни, дотримуватись загальнолюдських цінностей, норм поведінки і моралі в державних, виробничих, міжособистих та суспільних відносинах;
- здатність забезпечувати ефективну комунікацію в системі корпоративного управління із зовнішнім середовищем, громадськими організаціями та бізнес структурами;
- здатність готувати наради та збори, результативно здійснювати інші види управлінської діяльності;
- здатність використовувати закономірності, принципи, методи корпоративного управління для визначення ефективних напрямків їх реалізації;
- здатність розробляти і впроваджувати інноваційні проекти на різних рівнях корпоративного управління;
- здатність виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері, знаходити адекватні шляхи щодо їх розв'язання.

У результаті вивчення дисципліни студенти **повинні знати:**

- предмет, завдання та функції корпоративного управління;
- категорії корпоративного управління; природу корпоративного управління;
- методи формування та функціонування механізмів корпоративного управління у процесі управління організаціями;
- сукупність функцій і методів управління, які зумовлюють відповідні управлінські взаємовідносини в органах корпоративного управління різних форм і сфер діяльності;
- організаційні форми і методи підприємництва; порядок розробки організаційних структур підприємств і компаній, положень про підрозділи, посадових інструкцій; технічні засоби управління;
- порядок розробки і ведення підприємницької документації;
- стандарти уніфікованої системи організаційно-розпорядчої документації;
- вітчизняний і зарубіжний досвід корпоративного управління; основи психології менеджменту і бізнесу, мотивації праці, принципи і методи господарювання й управління підприємством в умовах ринкової економіки;
- порядок укладення і виконання господарських договорів.

У результаті вивчення дисципліни **студенти повинні вміти:**

- творчо застосовувати знання теорії і практики корпоративного управління при виконанні функціональних обов'язків;
- використовувати методи і засоби розробки, обґрунтування, прийняття і реалізації адміністративно-управлінських рішень;
- організувати систему корпоративного управління;
- опрацювати місію та цілі організації;
- здійснювати корпоративне управління за змін;
- розробляти нетрадиційні підходи до мотивування працівників;
- розробляти системи стимулювання адміністрації;
- здійснювати розробку заходів щодо постійного вдосконалення системи корпоративного управління на науковій основі з метою досягнення найбільшої ефективності підприємництва і підвищення якості роботи;
- аналізувати стан і виявляти причини недоліків діючих систем корпоративного управління та здійснювати заходи щодо їх ліквідації і попередження.

бути ознайомлені:

- з існуючими підходами щодо удосконалювання систем корпоративного управління;
- з проблемами в галузі навчання прийняттю управлінських рішень;
- із сучасними концепціями у сфері корпоративного управління;
- з методами, техніками, технологіями передових шкіл адміністративної діяльності менеджерів-керівників;
- з проблемами розвитку теорії і практики корпоративного управління;
- з проблемами у сфері підготовки управлінців і навчання сучасним технологіям організації діяльності менеджера-керівника.

Досягти навчальної мети програми передбачається шляхом активізації мислення студентів, його розвитку, самостійного прийняття ними рішень у галузі корпоративного управління, постійної взаємодії студентів і викладачів за допомогою прямих і зворотних зв'язків, творчого підходу викладача. Важливим у підготовці бакалаврів є не так здобуття знань, як розвиток здатності їх використовувати, по-управлінському мислити. Це потребує від викладачів знання складної техніки управління розвитком мислення студентів, здатності створювати проблемні ситуації, стимулювати їх пізнавальну активність.

Для вирішення завдань підготовки програмою визначено такі методи активного навчання: проблемні лекції, семінари і тематичні дискусії, контрольні та випускні роботи, імітаційні вправи, аналіз ситуацій, виконання ролей, ділові ігри.

Опанування навчальною дисципліною повинно забезпечувати необхідний рівень сформованості вмінь:

Назва рівня сформованості вміння	Зміст критерію рівня сформованості вміння
1. Репродуктивний	Вміння відтворювати знання, передбачені даною навчальною програмою
2. Алгоритмічний	Вміння використовувати знання у практичній діяльності при розв'язуванні типових ситуацій
3. Творчий	Здійснювати евристичний пошук і використовувати набуті знання для розв'язання нестандартних завдань та проблемних ситуацій

Навчальна програма складена на 4 кредити.

Форма контролю – іспит.

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- Тема 1. Сутність корпоративного управління
- Тема 2. Механізми корпоративного управління
- Тема 3. Цінні папери акціонерного товариства
- Тема 4. Стандарти і моделі корпоративного управління
- Тема 5. Зовнішнє середовище корпоративного управління
- Тема 6. Корпоративні інститути та проблеми захисту прав власності
- Тема 7. Розкриття інформації про діяльність корпоративного підприємства
- Тема 8. Матеріально-технічні та фінансові потоки в корпораціях
- Тема 9. Ризики створення і функціонування корпоративних структур

РОЗДІЛ 3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність корпоративного управління.

Історія появи та етапи становлення корпоративної форми власності у світі. Різновиди організаційних об'єднань корпоративного типу. Корпоративні права в системі управління. Суб'єкти та об'єкти корпоративного управління. Корпоративне середовище підприємства. Основні характеристики корпоративної форми бізнесу. Інтереси основних груп учасників корпоративних відносин. Функції корпоративного управління.

Тема 2. Механізми корпоративного управління

Система корпоративних відносин, акціонерне товариство як об'єкт корпоративного управління. Структура управлінських органів та принципи їх функціонування. Рівні складності корпоративних структур і прийняття господарських рішень.

Формування і реалізація корпоративних інтересів. Проектування корпоративних структур. Форми корпоративного контролю, захист прав акціонерів.

Тема 3. Цінні папери акціонерного товариства

Акції, їх види та типи. Види вартості акцій. Правовідносини власності щодо акцій, відповідальність акціонерів. Категорії акції та права власників різних категорій акцій. Порядок реєстрації акцій. Порядок переходу права власності на акції.

Тема 4. Стандарти і моделі корпоративного управління. Міжнародні стандарти корпоративного управління

Існуючі моделі корпоративного управління, їх сутність і вплив на економіку країни. Корпоративна реструктуризація економіки України. Національні принципи корпоративного управління, розробка і впровадження принципів корпоративного управління в діючу практику діяльності акціонерних товариств.

Тема 5. Зовнішнє середовище корпоративного управління

Державне регулювання корпоративного сектора. Форми і функції державного регулювання. Суб'єкти управління державними підприємствами та корпоративними правами. Особливості організаційного та економічного механізму управління корпораціями з державними частками. Конфлікт інтересів. Регулювання конфлікту інтересів за допомогою внутрішніх корпоративних документів.

Тема 6. Корпоративні інститути та проблеми захисту прав власності

Обіг корпоративних цінних паперів. Сутність та роль національної депозитарної системи у корпоративному управлінні. Прямі й опосередковані учасники національної депозитарної системи. Особливості переходу права власності на корпоративні права. Фінансові посередники в системі корпоративного управління. Конфлікт інтересів. Регулювання конфлікту інтересів за допомогою внутрішніх корпоративних документів

Тема 7. Розкриття інформації про діяльність корпоративного підприємства

Система розкриття інформації. Порядок розкриття регулярної та особливої інформації. Надання акціонерним товариством інформації своїм акціонерам.

Тема 8. Матеріально-технічні та фінансові потоки в корпораціях

Матеріально-технічні та фінансові потоки в корпораціях. Система критеріїв ефективності корпоративної структури і досягнення інтегральної ефективності. Економічний потенціал корпоративного об'єднання. Управління капіталом у корпораціях, методи оцінки капіталу

Тема 9. Ризики створення і функціонування корпоративних структур

Особливості антикризового управління в корпораціях. Управління рухом акцій. Корпоративний аудит. Корпоративна культура.

РОЗДІЛ 4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вінник О. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище. – К. : Знання, 2001. – 308 с.
2. Волик І. М. Український вибір моделі корпоративного управління [Електронний ресурс] / І.М. Волик // Економічні науки. – 2006. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/NIK_2006/Economics/17511.doc.htm.
3. Гриньова В. М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні : Монографія / В. М. Гриньова, О. С. Попов. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2003. – 324 с.
4. Гудзь О. Є. Фінансові стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства // Фінансовий простір. – 2013. – №4 (12). – С. 85-94. Режим доступу: <http://fp.cibs.ck.ua>.
5. Давиденко Н. М., Буряк А. В. Корпоративне управління: навчальний посібник. – К. : ЦП «Компринт», 2015. – 346 с.
6. Довгань Л. Є., Пастухова В. В., Савчук Л. М. Корпоративне управління. Навчальний посібник. – К. : Кондор, 2007. – 180 с.
7. Дяченко Т.О. Організаційна культура та корпоративний імідж підприємства : Навчальний посібник / Т.О. Дяченко, Л.І. Скібіцька. – К. : Освіта України, 2011. – 248 с.
8. Загородній А., Вознюк Г. Акції. Акціонерні товариства: Термінологічний словник. – К. : Кондор, 2017. – 84 с.
9. Задихайло Д. В. Корпоративне управління : навчальний посібник / Д. В. Задихайло, О. Р. Кібснко, Г. В. Назарова ; Мін-во освіти і науки України. – Х. : Еспада, 2003. – 688 с.
10. Задихайло Д. В., Кібснко О. Р., Назарова Г. В. Корпоративне управління: Навчальний посібник. – Харків : Еспада, 2003. – 688 с.
11. Збірник ситуаційних вправ з дисциплін управлінського спрямування : навч. посіб. / за заг. ред. А. В. Вакуленко. – К. :КНЕУ, 2006. – 200 с.
12. Ігнат'єва І. А. Корпоративне управління : підручник. /І. А. Ігнат'єва, О. І. Гарафонова – К. : „Центр учбової літератури», 2013. – 600 с. – Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/308-korporativne-upravlnnya-gnatva-a.html>
13. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння: монографія / Б. А. Карпінський. – Львів : Логос, 2005. – 496 с.
14. Карпінський Б. А., Тимофтевич Я. М. Сучасні особливості формування позитивного іміджу працівника в публічних інституціях та корпоративних структурах // *Сучасні світові тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів і права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 12 липня 2022 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2022. С. 46–47. URL: http://www.economics.in.ua/2022/07/blog-post_20.html
15. Карпінський Б. А., Кормило М. Р. Корпоративні комунікації в системі формування й налагодження міжінституційної співпраці // *Сучасні світові тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів і права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 12 липня 2022 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2022. С. 50–51. URL: http://www.economics.in.ua/2022/07/blog-post_20.html
16. Карпінський Б. А. Стратегічний податковий менеджмент як механізм управління економічним розвитком держави / Б. А. Карпінський, Н. С. Залуцька // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2007. – № 4 (5). – С. 126-133.
17. Карпінський Б. А., Гасюк Р. В. Особливості методів цільового адміністрування у стратегіології новаційної управлінської доктрини домінантної взаємодії за державотворчого патріотизму нації. *Сучасна парадигма публічного управління* / Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (17-18 жовтня 2019 р., м. Львів). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. С. 517–520. – Режим доступу: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Zbirnyk_tezy_LNU_2019_ParadyhmaPU.doc.pdf
18. Карпінський Б. А., Думич І.-Р. І. Стратегіологія розвитку й підвищення ефективності атестації персоналу системи публічного управління та адміністрування. *Молодий вчений*. 2019. №11. С. 507–511. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/11/109.pdf>

19. Карпінський Б.А. Державотворчий патріотизм нації: оцінювання податкової домінанти / Б.А. Карпінський // Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУУ, 2012. – вип. 22.3. – С. 374-383.
20. Карпінський Б.А. Фундаменталізм прояву політичної непередбачуваності у фінансовому кліматі регіонів України / Б.А. Карпінський, В.О. Григоренко // *Економічний часопис-XXI*. – 2014. – №11-12. – С. 61-64.
21. Керівництво організацією : навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, Н.Т. Мала, О.Г. Мельник, І.С. Процик. – Л. : Вид-во нац. ун-ту «Львів, політех.», 2008. – 244 с.
22. Козаченко Г. В., Воронкова А. Е. Корпоративне управління: Підручник для вузів. – К. : Лібра, 2004. – 368 с.
23. Козирєва О. В. Конспект лекцій з дисципліни Корпоративне управління для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності). – Х. : НФаУ. – 2018. – 295 с. – Режим доступу: <https://adm.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/%.pdf>
24. Корпоративне управління в системі економічної безпеки: навч. посібник / З. Б. Живко, О. Р. Святюк, М. І. Копитко; за заг. ред. З. Б. Живко. – Львів : ЛьвДУВС, 2018. – 456 с.
25. Мальська М., Мандюк Н., Занько Ю. Корпоративне управління. Теорія і практика. – К. : Центр навчальної літератури, 2017. – 360 с.
26. Осовська Г.В. Менеджмент організацій : підручник / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К. : Кондор, 2009. – 680 с.
27. Плани практичних занять і завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Корпоративне управління» для студентів другого (магістерського) освітньо-кваліфікаційного рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» денної форми навчання / уклад. О. В. Овсієнко. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. – 105 с. – Режим доступу: http://nulau.edu.ua/materials/files/economic_theory/0122/01.pdf
28. Принципи корпоративного управління України. – К. : ДКЦПФР, 2003. – 35 с.
29. Сергійчук С. І. Корпоративне управління : навчальний посібник / С. І. Сергійчук. – Миколаїв : НУК, 2016. – 228 с. – Режим доступу: <https://sergiychuk.bplan.com.ua/science/3-04.pdf>
30. Управління фінансами акціонерних товариств : навчальний посібник / Державний вищий навчальний заклад „Українська академія банківської справи Національного банку України; [С. В. Леонов, Н. Г. Пігуль, І. М. Боярко та ін.]. – Суми : ДВНЗ „УАБС НБУ», 2013. – 305 с.
31. Хміль Ф.І. Практикум з менеджменту організацій : навчальний посібник / Ф.І. Хміль. – Львів : «Магнолія 2006», 2008. – 333 с.
32. Хомяков В.І. Менеджмент підприємства / В.І. Хомяков. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Кондор, 2009. – 434 с.
33. Швець Ф. Д. Корпоративне управління. Навчальний посібник. – Рівне : НУВГП, 2017. – 320 с. – Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/6912/1/%.pdf>
34. Штерн Г. Ю. Ситуаційні завдання та практичні завдання для практичних занять за курсом «Корпоративне управління» для магістрів напрямок «Менеджмент». – Харків : ХНАМГ, 2005. – 89 с.
35. Штерн Г.Ю. Корпоративне управління: Навч. посібник. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 273 с.
36. Karpinski B. Formation and development of tax control in Ukraine: resources aspect / B. Karpinski, N. Zalutska // *Rynek kapitalowy a koniunktura gospodarcza 2010 : perspektywa makroekonomiczna* / Pod redakcja Andrzeja T. Szablewskiego, Marka Martina: monografie. – Poland, Lodz : Politechnika Lodzka, 2011. – S. 107-130.

РОЗДІЛ 5. ІНТЕРНЕТ САЙТИ

1. Офіційне представництво Президента України. – Режим доступу: www.president.gov.ua
2. Урядовий портал www.kmu.gov.ua

3. Верховна Рада України www.rada.gov.ua
4. Радник. Український юридичний портал <http://radnuk.info>
5. Державне управління справами <http://www.dus.gov.ua>
6. Журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» <http://www.dy.nayka.com.ua/>
7. Кредит-Рейтинг – рейтингове агентство, Україна, Київ – Рейтинги корпоративного управління. – Режим доступу: www.credit-rating.com.ua